

IMÁK, BESZÉDEK ÉS ÜDVÖZLETEK

MONDATTAK

A MAGYARORSZÁGI UNITÁRIUS EGYHÁZ ÁLTAL, DÁVID
FERENCZNEK AZ EGYHÁZ ALAPÍTÓJÁNAK ÉS ELSŐ
PÜSPÖKÉNEK SZÜLETÉSE NÉGYSZÁZADIK ÉVFOR-
DULÓJA ALKALMÁVAL 1910. AUGUSZTUS 20 ÉS 21-IK
NAPJAIN KOLOZSVÁRT ÉS AUGUSZTUS 23-IK NAPJÁN
DÉVÁN, A VÁRROMOK KÖZT TARTOTT

ZSINATI EMLÉKÜNNEPEKEN.

KOLOZSVÁR,
NYOMATOTT GÁMÁN J. ÖRÖKÖSE KÖNYVSZAJTÓJÁN,
1910.

I.

1. *Az E. K. Tanács meghívója az ünnepélyre, s ennek sorrendje:*

Meghívó.

A Magyarországi Unitárius Egyház megalapítója és első püspöke: *Dávid Ferencz születése 400-adik évfordulójának* 1910. évi augusztus hóban Kolozsvárt és Déván tartandó *emlékünnepe*re tisztelettel meghívjuk.

Kolozsvár, 1910. június hava.

*A Magyarországi Unitárius Egyház
Képviselő Tanácsa.*

A Dávid Ferencz születése 400. évfordulóján Kolozsvárt és Déván tartandó emlékünnepe sorrendje:

A) Kolozsvárt:

1. nap. Augusztus hó 20-án (szombat).

Emlékünnep az unitárius templomban. Kezdeté d. e. 9 órakor.

1. Karének.

2. Imát mond *Ferencz József* püspök.

3. Az ünnepélyt megnyitja báró *Petrichevich-Horváth Kálmán* egyházi főgondnok.

4. Emlékbeszéd. Tartja: *Kozma Ferencz* egyh. tanácsos, a Magy. Tud. Akadémia 1.-tagja.

5. Üdvözlés a bejelentett képviselők részéről.

6. Bezáró beszéd. Tartja: *Fekete Gábor* egyházi főgondnok.

7. Hymnus.

Délután 2 órakor közebed

Délután 5 órakor a Dávid Ferencz-Egyesület ünnepe.

II. nap. Augusztus hó 21-én (vasárnap).

Ünneplés a templomban lelkész-szenteléssel és úrvacsora osztással. Kezdeté délelőtt fél 10 órakor.

1. Közének.
2. Imát mond dr. *Boros György*, theolog. intézeti dékán.
3. Közének.
4. Egyházi beszéd. Tartja: *Péterfi Dénes*, kolozsvári lelkész-esperes.
5. Közének.
6. Zsinatot üdvözlő és lelkész-szentelő beszéd. Tartja: *Ferencz József* püspök.
7. Közének.
8. Urvacsorai beszéd. Tartja: *Lőrinczy Dénes*, tordai lelkész-esperes.
9. Közének.

Délután 2 órakor közebéd.

Este 7 órakor angol istentisztelet a kollégium disztermében.

III. nap. Augusztus hó 22-én (hétfőn) utazás Dévára.

B) Déván:

IV. nap. Augusztus hó 23-án (kedd).

1. Délelőtt 7 órakor fölvonulás a várba.
 2. Ének.
 3. Emléktábla leleplezési beszédet mond *Ferencz József* püspök.
 4. Az egyház nevében babérkoszorút helyez az emléktáblára: *Gvidó Béla* dicsőszenmártoni lelkész-esperes.
 5. Óda. Irta és szavalja *Józan Miklós* budapesti lelkész-esperes.
 6. Az emléktáblát átvevő beszéd.
 7. Ének.
- Közebéd.

2. Meghívó a Zsinati Főtanácsra.

Sz. 757—1910.

Meghívó.

A Magyarországi Unitárius egyház megalapítója és első püspöke, Dávid Ferencznek születése négyszázados évfordulóját jelen év augusztus havában Zsinati Főtanács keretében fogja megünne-

pelni, oly sorrendben, a mint az az emlékünnepeyre meghívásban már közöltetett. A Zsinati Főtanácsnak 1910. év augusztus hó 20-ik napján 8 órakor kezdődőleg a szokott helyen tartandó rendkívüli közgyűlésére tisztelettel meghívjuk.

A Magyarországi Unitárius Egyház Képviselő Tanácsának Kolozsvárt, 1910. évi július hó 13-án tartott ülésének határozatából.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Végh Mihály,
titkár.

Tárgysorozat:

1. A Zsinati Főtanács megnyitása.
2. A Zsinati Főtanács megalakulása.
3. Dávid Ferencz születése négyszázados évfordulójának emlékünneplése a már közölt sorrendben.

3. A dévai rendezőség által kibocsátott program a dévai ünnepségekre.

Déva, 1910. aug. 23-án.

Dávid Ferencz emlékmű leleplezésével kapcsolatos ünnepségek sorrendje:

Folyó hó 22-én, hétfőn:

1. Délután 6 órakor a vendégeknek ünnepélyes fogadtatása a dévai vasúti állomáson, (A vendégek felkéretnek, hogy a kiküldött rendezők által Piskin átadott név, lakás és czimet tartalmazó jeggyel ellátott csomagjaikat Déván a rendezők által kijelölt helyre tétessék, honnan egy óra leforgása alatt a rendezőség mindenkinek lakására fogja szállíttatni azokat).

2. Bevonulás Dévára, élén csángó bandériummal haladó menetben, részint kocsival, részint gyalog.

3. A vármegyeház előtti térségen a menet megállapodik, szétoszlik; a vendégeket az erre kijelölt rendezők lakásaikra kísérik. (Felkéretnek a vendégek arra, hogy csak az illető utcára kijelölt kalauz vezetésével, utcák szerint csoportosítva, keressék fel szállásaikat.)

4. Este 8 órakor a kivilágított várhegy megtekintése.

5. 9 órakor ismerkedési estély a „Nemzeti Casino“ helyiségében. Vacsora étlap szerint.)

Folyó hó 23-án, kedden :

1. Reggel 7 órakor gyülekezés a „Népkert“-ben, onnan felvonulás a várba.
2. Dávid Ferencz emlékmű ünnepélyes leleplezése.
3. Várban angol istentisztelet.
4. Délelőtt 10 órakor az angol és amerikai vendégek tiszteletére, kik a déli 1 órakor induló gyorsvonattal utaznak el, villásreggeli a „Központi“ szálloda éttermében.
5. Fél 1 órakor közebed (banquette) a „Fehér Kereszt“ szálló kerthelyiségében. Teríték ára 6 korona.
6. Este 8 órakor a helybeli Athletikai Club a Déván Dávid Ferencz emlékére felépítendő imaház javára estélyt rendez. (Béletpőjegy 2 kor.)

Folyó hó 24-én kirándulás Hunyadvármegye valamely természeti szépségekben gazdag vidékére. Résztvenni óhajtók Székely Mózes erdőfelügyelő urnál jelentkezhetnek. *Rendezőség.*

II.

Ünnepélyt megnyitó ima,

mondotta:

Ferencz József unitárius püspök.

Egyedül imádandó Isten! Mindenható és mindenütt jelenlevő Lélek! Mi Atyánk! kit fenn ragyogó magasság, itt alatt mélység leborulva tisztel, szent tisztelettel, lelkünk hálaérzelmeivel hajlunk meg mi is előtted, hogy áldjunk és magasztaljunk tégedet megszámlálhatatlan jótéteményeidért, melyekkel teljes a menny és föld. Mély hálára indit minket irántad ez alkalommal különösen gondviselésed, a melyben mindenekre kiterjedő szereteted mellett abban is részesited az emberiséget, hogy időről-időre nagyobb világosságot, több fényt árasztasz szellemvilágába s ezzel fokenként mind tisztább ismeretedre juttatod.

Tudjuk, oh Uram! hogy némi sejtelme mindig volt az emberiségnek rólad, a mióta a körülte folyó dolgokról és tüneményekről értelmi erejével, habár csak halvány fogalmakat is szerezni kezdett magának. De mennyi homály, babona és vakhit tapadt e fogalmakhoz, amig tetszett neked egy nép kebelében, a mely már tisztultabb felfogással birt rólad; egy férfiuban, a názárethi Ur Jézusban meggyujtani azt a szövétneket, a melylyel ő a világnak világossága lehetett s lett is mindazoknak, a kikhez e szellemi fény kisebb-nagyobb sugarakban eljuthatott.

Oh, mert valamint a te égi napod, világosságnak szent Atyja! egyszerre nem világosíthatja meg a földnek minden

részét s gyakran fellegek is tornyosulnak elébe: szintúgy a hit világában, az Ur Jézusban támadt szellemi nap fénye is, még ma is, az emberiségnek csak egy kis részéhez jutott el s itt is már kezdetben a félreértésnek vagy szándékos félremagyarázásnak számtalan felhője homályosította el azt, annyira, hogy már-már azon sötétségbe jutottak vissza az emberek, a melyből a názárethi kivezetni igyekezett őket. De te, Uram sohasem hagytad magadat tanubizonyság nélkül és hogy az igazság megcsufoltassék. Időről-időre támasztasz reformátorokat, a kik az Ur Jézus és az ő apostolai által hirdetett evangéliumi igazságokra mind tisztább fényt derítsenek s őrt álljanak a hit és lelkiismeret szabadsága mellett, mely legdrágább kincse az embernek.

Szerető szent Atyánk, Istenünk! egy ily reformátornak emlékét megünnepelni gyültünk mi egybe ezuttal, születésének 400-dik évfordulója alkalmából s lelkünknek szent örömeivel áldunk téged érette, a ki a hit és lelkiismeret szabadságának egyik nagyemlékü szószólója, a hitujításnak egyik kiváló munkása volt hazánkban és a kinek egyházunk megalapítását is köszönhetjük. Mert tőle tanultuk meg mi téged csak egy személyben imádni, miként ezt az Ur Jézus is tevé. E tanáért őt elítélték ugyan s egyházunk is sok üldöztetésnek volt kitétetve, de a te kegyelmedből Uram, az üldöztetések között is nemcsak megtartattunk, hanem ma, miként ez ünnepély is tanusítja, egyházunk iránt más egyházak is azzal a tisztelettel viseltetnek, amivel kölcsönösen tartozunk egymásnak, s vallásunk hazánk határain kívül is mind több elismeréssel és rokonszenvvel találkozik; sőt hitsorsosaink is vannak a legmiveltebb népek között, a kik meglepő szép számban jöttek el a messzi távolból is, hogy ez emlékünnepélyben velünk részt vegyenek s annak jelentőségét részvétükkel emeljék.

Midőn mindezekért ismételten a legmélyebb hálával áldozunk neked, mennyei szent Atyánk, egy örök Istenünk, egyszersmind gyermeki bizalommal kérünk, terjeszd ki atyai gondviselésedet továbbra is kicsiny egyházunk felett s ne hagyj megszégyenülni reményünkben, a melylyel annak

jövőjén csüngünk. E végett tégy minket is az igazság keresésében és hirdetésében oly fáradhatatlanokká és bátrakká, mint volt az Ur Jézus példáját követve az is, a kinek születésére ez emlékűnnepélyt szenteljük. Mert ki merne azzal dicsekedni, tartozzék bármely egyházhoz, hogy ő már az igazság teljes ismeretében van, avagy nem inkább azt kell-e mondanunk az apostollal: „*Nemhogy a célt már elértem volna, hanem igyekszem azt elérni*“. Pedig ezt csak megközelítenünk sem lehet, ha vizsgálódásainkban bár a legbölcsebbek által századokkal ezelőtt megállapított hitformák akadályoznak is meg, ha szemet hunyunk és bedugjuk füleinket újabb meg újabb kijelentéseid előtt. Mert te ugyan magadban, Uram, változhatatlan vagy, de az emberek előtt szüntelen fogsz változni, azoknak miveltsége, felfogása, tisztább vagy homályosabb látása, nem egyszer önző érdekeik szerint. Ezért a hitre nézve mindig lesznek különbségek ezután is, de annak az országnak, a melyet az Ur Jézus akart megalapítani a földön és így a keresztény vallásnak is, nem a hitformák szolgálnak alapjául, hanem a szeretet. Ezt tette ő annak központjául is, midőn a törvény és próféták összes írásait eme két parancsolatba foglalta egybe: *Szeresd a te Uradat, Istenedet teljes szivedből és minden erődből és szeressed felebarátodat, mint magadat*. Tanítványainak is ismertető jeléül a szeretetet tette, ezt mondván: „*Arról ismernek meg az emberek, hogy az én tanítványaim vagytok, ha egymást szeretitek*“. Vajha azért a hit világában terjedő világosság növekedésével a szeretet melege is növekednék keblünkben. Vajha a szeretet vezetne mindnyájunkat az igazság keresésében és hirdetésében szintugy, mint másnemű kötelességeink teljesítésében, a melyek családi és társadalmi, polgári és nemzeti életünkben reánk várnak. Mert csak úgy megy teljesebbé, a miért mindennap imádkozunk, hogy jöjjön el a te országod. Erre segíts minket szeretetnek kimerithetetlen kutfeje, mi édes Istenünk! a te szent lelkednek ereje által ez emlékűnnepély által is. Szent fiad, az Ur Jézus nevében, hallgass meg könyörgésünkben.

Mi Atyánk stb.

Utóima.

Felséges Isten! Vedd kedvesen e mi ünnepélyünket s cselekedjed, hogy szolgáljon az hitünk erősítésére, a különböző hitformák mellett is, a miket vallunk, a testvéri szeretet fokozására, s ezek által a te dicsőségedre. Ámen.

III.

Ünnepélyt megnyitó beszéd,

mondotta :

br. *Petrichevich-Horváth Kálmán* egyházi főgondnok, csász. és kir. kamarás, nagybirtokos.

Méltóságos és Főtisztelendő Zsinati Főtanács!

Ünnepelni gyültünk ide! Megünnepelni a nagy Dávid Ferencznek 400-ados születését. Eljöttünk, hogy emlékét felujtva, nemes alakja megjelenjék előttünk; mert kell, hogy szivünk, értelmünk felfogja a kölelességteljesítés ezen vértanuját, kit hitünk áldozatául szemelt ki a gondviselés.

Gondoljuk el, mi volt szomorú története...

Állitá és lelkében meggyőződéssé vált, hogy senkit hitében bántani nem szabad, mert a gondolat szárnyait megkötni nem adatott emberi hatalomnak. „A hit Isten ajándéka! — mondá és a hitét elvenni nem engedé.

S jövének a poroszlók és börtönbe veték a hivatalos hatalommal szembeszállni merészkedőt: mert állitá, amit hitt, hogy Krisztus nem Isten, mert Isten csak egy van, ki egyedül örökdik felettünk, fönn a mennyekben. Ez volt egyetlen bűne, amiért örökké tartó rabságra ítéltetett.

A fejedelem, környezete és mindenki, ki a fejedelmi kegy kisugárzásából várja boldogulását, hátat fordít neki, azelőtti barátja, Blandrata is otthagyja, nem marad más hű hozzá, követni elveit, tanításait — és mert lélekben egyek vele — lemondani készek minden anyagi haszonról, társadalmi kitüntetésről, előmenetelről — csak ti maradtok még hű hozzá — ti kicsiny sereg, szeretett unitárius hitrokonaim, testvéreim.

Az elismerést eljárásokért szívetekben hordjátok. Ez elég jutalom nektek.

Dávid Ferencz megérdemli, hogy emlékének áldozzunk jellemének és szellemének nagysága miatt.

Három dolog van, ami az emberek nevét fenttarthatja. Ha olyat alkotnak anyagi téren, ami megkönnyíti követőiknek a megélhetést; ha eszméikkel a gondolkodásnak új irányt adtak, s azt a késő nemzedék átveszi és hirdeti és végül, ha életükkel például szolgálhatnak az utókornak.

Dávid Ferencz közgazdasági dolgokkal nem foglalkozott; de utóbbiakban mindkét irányban nevét kitörülhetlenül bejegyezte az unitárius történelem lapjaira, a hitújítás korszakán hazánkban. Ezt el kell hogy ösmerje mindenki, ha működését elfogulatlanul bírálja.

És annál nagyobb kell hogy legyen az elismerés és tisztelet emléke iránt a mi részünkről, kik vallásának követői, szelleme hagyatékának örökösei vagyunk.

Ezen kötelességünknek teszünk eleget, midőn megőrizük emlékét és átadjuk gyermekeinknek, unokáinknak, nemzedékről-nemzedékre, hogy az világítson be fényével a jövő korba. Ez által nemcsak irányában érzett hálánkat rójjuk le, de unitárius hitünket is erősítjük és biztosítjuk. Mire pedig szükség van az unitárius hitelvek belbecse és az általános keresztény életre való jótékony befolyása miatt. Mert tiszta igazság az, (amint azt Ferencz József unitárius kis tükrében olvastam), amit az amerikai püspöki egyház egy tagja, dr. Newton Herbert mond: „az unitarizmus valódi munkásságát nem az évkönyvekből kell tanulmányozni, nem is a statisztikai eredményekből kell megnézni. Missiója a gondolatok folytonos hatásában keresendő, melyeket mozgásba hoz; és azokban az elvekben, melyeket széthintett az orthodox kereszténység nagyobb testületeiben“. Továbbá ugyanott egy nem unitárius vallású író, dr. Putman így nyilatkozik:

„Az unitarizmus ereje elvei terjesztésének hatalmában áll, amely csaknem felülmúlja felekezeti korlátait és mint a levegő, mindenüvé elhat. Az unitarizmus, mint testület, igen kicsiny, de mint kovász nagy és mindenütt jelenvaló. Mint szervezet gyenge, de mint befolyás ellenállhatlan“.

Menjünk hát csak előre — férfias kitartással — a gondviselés által számunkra kiszabott uton azon tudatban, hogy nemes és az emberiségre nézve hasznos munkát végezzünk.

És most üdvözölni kívánom, ünnepi zsinati főtanácsunk nevében, tisztelt vendégeinket.

Elsősorban a nagyméltóságú m. kir. kormány képviselőjét: méltóságos galánthai gróf Eszterházy Kálmánt, Kolozs-megye és Kolozsvár sz. kir. város főispánját.

Megengedik, hogy szóljak azután angol és amerikai hitrokonaink küldötteihez, kik oly messzi földről jöttek el hozzánk. Ezelőtt 14 évvel Budapesten, 1896 ban is nekem jutott a szerencse, hogy Önöket egyházunk nevében üdvözöljem, az ottan, hazánk fennállásának ezeréves emlékére tartott nemzetközi unitárius konferencián. Azóta hazánkban és az Önök hazájában is sok minden megváltozott, — a mi nálunk állandóan megmaradott és amely idők folyamán mindinkább erősödik, az a szeretet és hála érzete, melyet Önök iránt érezünk. Hálaérzéssel gondolunk arra, hogy Önök pénzügyi nagy szorultságaink közepette segítségünkre jöttek. Az Angliából jött segélyösszegek, az amerikai Richmond-család 10.000 forintos alapítványa és hogy körükbe menő ifjainkat és leányainkat mindig oly barátsággal és szeretettel fogadták, mindezen tények csak az igaz hála érzését válthatják ki keblünkből és mint álló fénylő csillagok rezgenek minden magyar unitáriusnak lelki szemei előtt, midőn tengerentuli hitrokonaira gondol.

Szivünk melegével köszöntöm Önöket, hazánk protestáns egyházainak küldötteit. Igazolva megjelenésükkel — hogy azon testvéri szeretetet, melyet mi Önök iránt érezünk, viszonzni kívánják. Testvérek vagyunk mi a hitben, legyünk azok mindig az életben is. Elveinkért való harcaikat megvívták az ősök, hol simább, hol darabosabb modorban. Azokra nem kívánunk visszaemlékezni — keblünkben mindazokból a szeretet maradt meg, mely szivünk érzésének mostani önkénytelen megnyilatkozása.

Nemkülönben igen szívélyesen és mély tisztelettel üdvözölöm a róm. kath. egyháznak tisztelt küldötteit; továbbá mindazokat, kik saját személyükben, vagy mint valamely tár-

sulat megbizottai, szivesek voltak meghívásunknak eleget tenni, akik kegyeskedtek ezáltal miukat megtisztelni és ünnepelésünk fényét emelni.

És végül hitrokoni szeretettel üdvözlöm Önöket, a méltóságos és főt. Zsinati Főtanács nevében, szent vallásunk követőit, kik hazánk közeli és távoli részeiből itten megjelentek. Kivánom, hogy ezen ünnepi összejövetelünk, az abban hallott beszédek, midőn figyelmünket Dávid Ferenczre felhívják, keltsék fel Önökben is a tisztelet és elismerés érzetét irányában és szolgáljon az egyszersmind vallásosságuk és hithűségük gyarapítására.

Ezzel mai ünnepi zsinati főtanácsunkat megnyitom.